

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

DIGITÁLIS GAZDASÁG ÉS FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS: A PÉNZÜGY, SZÁMVITEL, MENEDZSMENT, VALAMINT TÁRSADALOM- ÉS VISELKEDÉSTUDOMÁNY LEGÚJABB TRENDJEI

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által a "Rákóczi-napok"
alkalmából rendezett IV. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia
tudományos anyagai

2024. március 26-27.

Beregszász, 2024

Digitális gazdaság és fenntartható fejlődés: a pénzügy, számvitel, menedzsment, valamint társadalom-és viselkedéstudomány legújabb trendjei: IV. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia tudományos anyagai (Beregszász, 2024. március 26-27.). Beregszász: II. RFKMF, 2024. 464 ol. ISBN 978-617-8276-91-1

A kiadvány a „Digitális gazdaság és fenntartható fejlődés: legújabb trendek a pénzügy-, számvitel-, gazdálkodás- és társadalomtudományi tudományokban” című IV. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia résztvevőinek absztraktjait tartalmazza az alábbi területeken: számvitel, pénzügy, valamint vállalatgazdaságtan, menedzsment és marketing, illetve általában a társadalom-magatartástudományban. Mindez a gazdaság digitalizálási stratégiájának megvalósítása keretében az Ipar 4.0 nemzetközileg ismert keretében készült, kiegészítve interdiszciplináris területek szakértőinek tudományos munkáival

Közzétételre javasolt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Számvitel és Auditálás tanszék ülésén (2024. március 25-én, jegyzőkönyv száma: 8)

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Csernicskó István, MTA doktora, rektor, II. RFKMF; **Dr. Orosz Ildikó**, PhD, egyetemi docens, elnök, II. RFKMF; **Prof. Dr. Bacsó Róbert**, közgazdaságtudományok doktora, tanszékvezető, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina**, közgazdaságtudományok doktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Dr. Makarovics Viktória**, közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Dr. Loszkorih Gabriella**, PhD, egyetemi docens, tanszékvezető-helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Dr. Hanuszics V.**, közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Dr. Sztojka Natália**, közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF; **Pataki Gábor**, adjunktus, koordinátor, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RFKMF.

A tudományos jelentések készítői felelősek a publikációk tartalmáért és pontosságáért. E kiadványok szerzőinek nézetei nem feltétlenül tükrözik a szerkesztők nézeteit.

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

változása napjainkban

Virlics S., Pataki G. A mikro vállalatok üzleti modellezésének lehetőségei 341
„GERA” Kft. példáján

Zádoroszko G., Koleszov K. A vállalkozások versenyképességének alapjai a 343
válság idejében

Kormiskin Y., Moszkály I. A közösségi szintű közigazgatási 346
szolgáltatásnyújtás sajátosságai a hadiállapot ideje alatt

Makurin A., Makszimov Sz. Befektetéskezelés a digitális térben 349

Magyar Z., Obádovics Cs. Vadhúsfogyasztás-elutasítás okainak vizsgálata 351

Necsajeva I. A munkatermelékenység kezelése a mai versenykörnyezetben 353

Nikisina O. A mély feldolgozóipari piacok fejlődésének innovatív eleme a 356
háború utáni gazdasági fellendülésben

Pavlenko M. Az Ukrajna és az EU közötti agrárkereskedelem alakulása 359

Pozsgai É. J. Az orvosi kommunikáció szerepe és jelentősége az egészségügyi 361
ellátás különböző szintjein gazdasági szempontból

Pataki G., Balogh P. Vállalati innováció, mint versenyképességi faktor, 363
mérésének módszertani összehasonlítása Magyarországon és Ukrajnában

Potrivájeva N., Pályejev A. Outsourcing szolgáltatások: elméleti szempontok 366

Szejszebájeva N., Denscsik T. Az ISO 9000, 9001 szabvány áttekintése - 369
nemzetközi szabvány, amely a szervezetek belső folyamatainak
minőségirányítási rendszerét hivatott kiépíteni.

Szejszebájeva N., Jascuk B. Modern pénzügyi eszközök az innováció 371
támogatására: lehetőségek és kilátások

Szejszebájeva N., Jascuk V. Innovációs és beruházási támogatás az ukrán 373
vállalkozások fenntartható fejlődéséhez 2023-ban

Cserkászova T., Talah O. Az innovációs komponens szerepe a vállalkozás 375
versenypotenciáljában

5. SZEKCIÓ.

TÁRSADALOM- ÉS VISSELKEDÉSTUDOMÁNYOK A GAZDASÁGI ÁTALAKULÁS KONTEXTUSÁBAN

Csernicskó I., Máté R. Nyelvi tájkép és gazdaság: kárpátaljai román- és 378
magyarlakta települések példája

Ambrózi M. A pozíciókért folyó tisztességtelen verseny kiválasztott 380
szempontjai az alkalmazott etika szempontjából

Andruscsenkó A. Az akvakultúra-ágazat versenyképességének kialakítása 383

Bali J. A kárpát-medencei magyar cigányok gazdasági magatartásának 385
viselkedéstudományi háttere 1990 után

Bodasevska J. A veteránok rehabilitációjának és reintegrációjának kihívásai 387
Ukrajnában

Burláj T. Társadalmi-gazdasági veszteségek és kihívások Ukrajnában a háború 389

következtében

Varga-Péterfi P., Kucsera B. Társadalmi bizalom határ mentén és nem határ mentén Közép- és Kelet-Európában 2021-ben: egy öt országra kiterjedő vizsgálat	392
Váradi K. Nyelvészet és gazdaságtudomány találkozása a termini online szótár kárpátaljai kölcsönszóanyagának alapján	394
Gergely L., Vasvári M. Válság, veszteség és alkalmazkodás – az orosz-ukrán háború hatásainak vizsgálata Kárpátalján	397
Godáné Sörös A., Horváth P., Vargáné Csobán K. A gazdasági változások hatásai a vidéki területek népességére, különös tekintettel az elvándorlásra	398
Hrihoruk P. Az ukrán régiók klaszterezése a külgazdasági tevékenység mutatói alapján	399
Hrihoruk Sz. Az ukrán régiók életszínvonalának átfogó értékelése	401
Hires-László K., Lőrinc I. Az ukrainai korrupció hatása az ország gazdasági folyamataira és az Európai Unió integrációjára	404
Daróci Á., Kucsinka K., Papp G. A matematikai kompetenciák mérésének jelentősége, mint a munkaerőpiac mutatója	406
Kovács L., Sztojka M. A paramétert tartalmazó irracionális egyenletek megoldási módszereinek jellemzői	408
Magurszka R. A tanulók kreativitásának formálása játékos tevékenységek formájában az új oktatási rendszerben	409
Maruszics E. Az első bécsi döntés gazdasági és társadalmi következményei Beregszászban	412
Mikitenkó V. Társadalmi felelősségvállalás az energiaágazatban: típusok, mechanizmusok és funkciók	413
Mozga G. Etnikai és nemzeti kisebbségek, mint gazdaságfejlesztési tényezők	417
Molnár S.-P., Sztojka M. Geometria feladatok megoldásának koordináta-geometria módszere	418
Moca A. Az ukrán gazdaság néhány jogi problémája a hadiállapot jogi rendszere alatt	420
Oláh N., Lontai-Szilágyi Zs., Gönczy S. A kárpátaljai turisztikai desztináció látogatottsága a szociodemográfiai mutatók tükrében 2017 – 2021 között	423
Oroszi D. A terhességmegszakítások számának alakulása Ukrajnában 1993 és 2022 között	425
Pászicsnik J. A munkanélküliséggel kapcsolatos modern elméleti konstrukciók	428
Perehuda J. Az állattenyésztési termékek versenyképességének kialakítása a körkörös gazdaság fejlesztésével összefüggésben	431
Petecsuk J., Sztojka M. Az iskolai matematika tanításában alkalmazott innovatív megközelítések	434
Pivovarov O. Fenntartható fejlődési célok az orvosi felsőoktatásban tanulók szemében	436
Pojda-Noszik N., Kálmán B.-G., Malatinszki Sz. Az információbiztonság emberi tényezője	437

Palinszky G., Sztojka M. Paraméteres feladatok megoldásának módszertana	439
Póla P., Horeczki R. Települések sikeressége periférikus térségekben	440
Szejszebájeva N., Násztics Sz. A nyugdíjbiztosítás feladatának jelenlegi sajátosságai Ukrajnában	443
Temető Á., Sztojka M. Matematika tanulásának vizualizációja számítógépes programok és technológiák segítségével	445
Tisecskó A. Ukrajna halászata a rendkívüli kihívások körülményei között	447
Sass E., Kovács K., Farkas T.-A. Az orosz-ukrán háború okozta családegyesítő utazások vizsgálata kárpátaljai lakosok körében	450
Hárcsenkó N. Igazságos finanszírozás	453
Hruscs N. A pénzügyi potenciál pozicionálása a kisvállalkozások irányítási rendszerében	455
Csorbitok V., Sepelenkó Sz. A vállalati személyzet rezilienciájának hatékonysága a modern, instabil gazdasági körülmények között	457
Sevel O. Az akvakultúra-piac fejlődésének szabályozására szolgáló eszközök az EU állami támogatási rendszerében	459

9. Goldstein, D. A. N. & Wiedemann, J. (2022): Who Do You Trust? The Consequences of Partisanship and Trust for Public Responsiveness to COVID-19 Orders. *Perspectives on Politics*, 20 (2), pp. 412–438. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592721000049>.
10. Bodor Á. & Grünhut Z. (2015): Társadalmi rétegződés Magyarországon a bizalom mentén. *Századvég*, 20 (78), pp. 19–48.
11. Bol, D. & Giani, M. & Blais, A & Loewen, P. J. (2020): The effect of COVID-19 lockdowns on political support: Some good news for democracy? *European Journal of Political Research*, 60 (2), pp. 497–505. DOI: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12401>.
12. Aassve, A. & Alfani, G. & Gandolfi, F. & Le Moglie, M. (2021): Epidemics and trust: The case of the Spanish Flu. *Health Economics*, 30 (4), pp. 840–857. DOI: <https://doi.org/10.1002/hec.4218>.
13. Barrafreem, K. & Tinghög, G. & Västfjäll, D. (2021): Trust in the government increases financial well-being and general well-being during COVID-19. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 2021/31, pp. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2021.100514>.
14. Oppong, J. R. & Ironside, R. G. & Kennedy, L. W. (1988): Perceived Quality of Life in a Centre-Periphery Framework. *Social Indicators Research*, 20 (6), pp. 605–620. DOI: <https://doi.org/10.1007/bf03359560>.
15. Hardin, R. (2006). *Trust*. Cambridge: Polity Press.
16. Oxfeldt, E. & Nestingen, A. & Simonsen, P. (2017): The Happiest People on Earth? Scandinavian Narratives of Guilt and Discontent. *Scandinavian Studies*, 89 (4), pp. 429–446. DOI: <https://doi.org/10.5406/scanstud.89.4.0429>.
17. Haig, C. S. & Ahmed, H. & Newton, H. & Brannen, S. (2020): Covid-19 Reshapes the Future, 28 July 2020, <https://www.csis.org/analysis/covid-19-reshapes-future>. Letöltés: 2024. 03. 06.

Krisztián VÁRADI

PhD-hallgató,
Többnyelvűségi Nyelvtudományi Doktori Iskola,
Pannon Egyetem,
Veszprém, Magyarország.
Oktató gyakornok,
Filológia Tanszék,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász, Ukrajna.

NYELVÉSZET ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNY TALÁLKOZÁSA A TERMINI ONLINE SZÓTÁR KÁRPÁTALJAI KÖLCSSÖNSZÓANYAGÁNAK ALAPJÁN

A nyelv használata kulcsfontosságú szerepet játszik a gazdasági tevékenységek minden területén, a termeléstől a fogyasztáson át egészen a kereskedelemig. A nyelv használata nélkül lehetetlen volna információt cserélni, tárgyalni, üzleti megállapodásokat kötni. Külön tudományág foglalkozik például a reklámok nyelvezetével és a marketing célú szövegek kommunikációs stratégiáinak

vizsgálatával [2; 7]. A gazdaságtudomány szintén hatást gyakorol a nyelvészetre, mivel adatokat és forrásokat biztosít a nyelvészeti kutatásokhoz, és gyakran új fogalmakkal, neologizmusokkal bővíti az emberek szókincsét. Sőt, egyes kutatók szerint a nyelv nem csupán a kommunikáció eszköze, hanem egy szellemi formában létező gazdasági vagyon, a közjavak egyik típusa [1, 104. o.]. Szoros összefüggés van az egyének nyelvhasználata, demográfiai jellemzői és gazdasági helyzete között. A kanadai Québec tartományban például arra lettek figyelmesek az 1980-as években, hogy a francia anyanyelvű lakosok átlagkeresete alacsonyabb volt, mint az angol anyanyelvűeké, hiába rendelkeztek azonos szintű végzettséggel [8].

Többnyelvű régiókban tehát a nyelvhasználat és a gazdasági háttér kölcsönös hatást gyakorolhatnak egymásra. Kárpátja kétség kívül többnyelvű régiónak számít, hiszen a legutolsó, 2001-ben rendezett népszámlálási adatok szerint a területen élő nemzetiségek száma meghaladja a százat. Az ukránok után a legnagyobb arányban a magyar kisebbség képviseltette magát a területen, több mint 151 ezer fővel [6]. A kárpátjai magyarok nyelvhasználatára jellemző, hogy államnyelvi kölcsönszavak honosodtak meg a szókincsükben. Mivel a Szovjetunió idején az orosz volt a hivatalos nyelv, ezért az idősebb generáció főként orosz kölcsönszavakat használ [4], míg az utóbbi három évtizedben felerősödött az ukrán államnyelv hatása. A legtöbb esetben azonban szinte lehetetlen különbséget tenni, mert az ukrán és az orosz szóalakok alig mutatnak hang- vagy alaktani eltérést [3].

A magyar nyelv határtalanításának céljából 2007-ben létrejött a Termini magyar–magyar szótár és adatbázis, amely a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségek nyelvhasználatában megjelenő kölcsönszavak jelentéseit, stilisztikai minősítéseit tartalmazza, mindezt autentikus élő nyelvi példamondatokkal és multimédia elemekkel szemléltetve [5]. Az adatbázisban összesen 905 olyan kölcsönszó szerepelt 2024 márciusában, amely kárpátjai felségjelzéssel rendelkezik. A szótár fejlesztőjeként lehetőség van olyan szólisták generálására, amelyek csak egy adott fogalomkörbe tartozó kölcsönszavakat tartalmazzák régiók szerinti bontásban. Jelen kutatás célja a Termini szótár adatbázisában előforduló kárpátjai szócikkek bemutatása volt három fogalomköri kategórián belül: kereskedelem (26 szó), közgazdaságtan (13 szó), pénzügyek (23 szó). Összesen 62 ukrán/orosz kölcsönelem tartozott ezekbe a kategóriákba, ami a Termini adatbázis kárpátjai anyagának 6,9%-át jelentette. Ez is jól mutatja, hogy a kárpátjai magyarok nyelvhasználatában is megfigyelhető a kontaktushatások megléte a gazdasági szférában.

A szócikkek felépítése komplex, hiszen tartalmazzák az adott kölcsönszó szófajtani besorolását, különböző ragozott formáit, fogalomköri osztályát, stilisztikai minősítéseit, felségjelzését, jelentéseit, példamondatokat forrásokkal alátámasztva, valamint a kölcsönelemek etimológiáját. A könnyebb átláthatóság érdekében nézzünk meg egy szócikket:

invesztor (fn) ~ok, ~t, ~a

(Közz) Ka (id) (szak) (vál) befektető ♠ Ka Fontosnak tartja a megfelelő befektetői klíma megteremtését a külföldi investorok számára. (Kárpáti Igaz Szó, 2012. augusztus 22.).

[ukr. *інвестор*; or. *инвестор* 'ua' < lat. *investorum* 'ua']

A Termini szótár gazdaságtudománnyal kapcsolatos kárpátaljai szócikkeit három szempont szerint szeretném bemutatni az átadó nyelvek szerinti, szófajtani, és fogalomköri csoportosítás által.

Átadó nyelvek szerint 35 kölcsönszó (56,5%) az ukrán/országi nyelv pár mindkét tagjában megtalálható hasonló vagy azonos alakban, további 14 szlavizmus származik az orosz nyelvből, a fennmaradó 13 kölcsönelem ukrán eredetű.

Szófajtani szempontból az elemzés tárgyát képező gazdaságtudományi kölcsönszavak közül 54 volt főnév (87,1%), a fennmaradó kifejezések szófaja ige (3), igei szerkezet (2), melléknév (2) és határozószó (1).

Fogalomköri csoportosítás szerint a gazdaságtudomány területén a legtöbb szláv kölcsönszó a kereskedelmi, banki és pénzügyi szektor különböző szereplőinek megnevezésére szolgál, például: *ágent* (ukr. *агент*; 'kereskedelmi ügynök'), *buchalter* (or./ukr. *бухгалтер*; 'könyvelő'), *investor* (ukr. *інвестор*, or. *инвестор*; 'befektető'), *kasszír* (or. *кассир*, ukr. *касир*; 'pénztáros').

Emellett kifejezetten gyakoriak a pénzzel, mint fizetési eszközzel és az árukereskedelemmel kapcsolatos kölcsönelemek: *pénzt cserél* (or. *менять деньги*; 'pénzt vált'), *avansz* (or. *аванс*; 'előleg'), *grivny/grivnya* (ukr. *гривня*; 'Ukrajna fizetőeszköze'), *kopek/kopijka* (ukr. *копійка*; 'a hrivnya váltópénze, a hrivnya századrésze'), *kursz* (or./ukr. *курс*; 'árfolyam'), *kvitancia* (or. *квитанция*, ukr. *квитанція*; 'nyugta, elismervény, befizetési csekk'), *zdácsi* (or. *сдачу*, ukr. *здачі*; 'visszajáró készpénzes fizetésnél'), *tránszport* (or./ukr. *транспорт*; 'szállítmány, transzport').

Kutatásomban röviden ismertettem a Termini magyar–magyar szótárban előforduló, pénzügyi szektorral, kereskedelemmel és közgazdaságtannal kapcsolatos kölcsönszavakat. A 62 darab vizsgált kölcsönszó nagy része ukrán/országi eredetű főnév volt, szemantikailag pedig a gazdasági szektor különböző szereplőit, valamint az árukereskedelemmel kapcsolatos fogalmakat nevezte meg.

Jelen kutatást Magyarország Collegium Talentum programja támogatta.

A felhasznált irodalom listája

1. Dezséri, K. (2015). Gondolatok a nyelv gazdaságtanáról: Aktuális európai vonatkozások és az információs technológia forradalmának várható hatásai. *Köz-gazdaság* 10(2), 103–119.
2. Farkas, A. M., Kékesi, B. & Técsi, É. J. (2013). Kognitív reklámanalízis. Reklámok kommunikációs hatásának elemzésére létrehozott, kognitív nyelvészet alapú módszertan bemutatása. *Információs Társadalom: Társadalomtudományi Folyóirat* 13(1), 31–65. <https://doi.org/10.22503/inftars.XIII.2013.1.3>
3. Gazdag, V. (2021). Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban Törökbálint: Termini Egyesület.

4. Lizanec, P. (1993). Ukrán valamint orosz elemek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. In: Hegedűs, R., Kőrösi, Z. & Tarnói, L. (szerk.), *Hungarológia* 3, 169–179. Budapest: Nemzeti Hungarológiai Központ.
5. M. Pintér, T., P. Márkus, K. & Benő, A. (2023). Research Report: Termini Online Hungarian Dictionary and Database (TOHDD): A Dictionary for Hungarian Varieties Spoken in the Carpathian Basin. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* 15(2), 166–181. <https://doi.org/10.2478/ausp-2023-0023>
6. Molnár, J. & Molnár D., I. (2005). Kárpátaljai népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. *Beregszász: a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa.*
7. Rumbold, É. (1996). A reklám és a nyelv néhány összefüggése. *Iskolakultúra* 6(4), 6–12.
8. Vaillancourt, F. (1996). Language and socioeconomic status in Quebec: Measurement, findings, determinants, and policy costs. *International Journal of the Sociology of Language* 121, 69–92. <https://doi.org/10.1515/ijsl.1996.121.69>

Livia GERGELY

tanársegéd / PhD hallgató

Földrajz és Turizmus Tanszék

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola

Mária VASVÁRI

Dr., egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola

VÁLSÁG, VESZTESÉG ÉS ALKALMAZKODÁS – AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ HATÁSAINAK VIZSGÁLATA KÁRPÁTALJÁN

A minőségi kutatómunka lényegi része az eredményekben rejlik. Viszont nem beszélhetünk megfelelő produktumról, ha a feltárás körülményei nincsenek jól átgondolva, előkészítve, megszervezve. A tudományos kutatás szférájához kapcsolódó eszközök és lehetőségek az utóbbi években egyre kiszélesedtek, így ennek köszönhetően jobb, pontosabb és változatosabb eredményekhez juthatunk. A vizsgálat tárgyától, céljától és körülményeitől függ, hogy milyen módszereket választunk.

Kutatásunk aktualitását az Ukrajnában jelenleg is zajló fegyveres konfliktus adja meg. A már két éve (tágabb értelemben 2014 óta) fennálló háború a gazdaság minden szférájában érzékelteti negatív hatását, így az idegenforgalomban is jelentős változások figyelhetők meg. Célunk megvizsgálni az átalakulóban lévő turisztikai rendszert Kárpátalján, ezen belül is a Beregszászi járásban, elsősorban adott régió magyarlakta településein. Kutatási tervünk veszteségek feltárását célozta meg, viszont a próbalekérdezések nem feltétlen csak negatív változásokról adtak bizonyítást. Ennek ismeretében egy olyan vizsgálati módszert szeretnénk alkalmazni a feltáráshoz, ami lehetőséget biztosít komplexebb eredmények elérésére.